

RECENZJE I OMÓWIENIA

[Ks.] Janusz Mariański, *Godność ludzka i wychowanie progodnościowe. Refleksje socjologa*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2022, 263 strony (ISBN 978-83-8180-690-9)

Autora prezentowanej publikacji książkowej nie trzeba specjalnie przedstawiać, bo znany jest on niemal powszechnie w świecie nauki jako wybitny socjolog religii i socjolog moralności. Zachęcając potencjalnych czytelników do lektury, warto przytoczyć widniejący na tylnej płaszczyźnie okładki fragment recenzji, którą napisał ks. prof. dr hab. Cyprian Rogowski - uznany i ceniony teolog z Olsztyna, specjalizujący się w zakresie pedagogiki religii. Oto dosłowne brzmienie tego fragmentu: „Godność człowieka stała się hasłem przewodnim w wielu debatach społeczno-politycznych, a obecnie trafiła także do nauk pedagogicznych i psychologii. Liczne programy i materiały dydaktyczne dotyczą właśnie godności człowieka, choć podejścia do włączenia tej koncepcji są różne. Mówiąc o poszanowaniu godności człowieka na tle edukacji poznawczej i emocjonalnej, musimy zapytać, dlaczego oba aspekty mają relewantne znaczenie. Na tak postawione pytanie daje konstruktywną odpowiedź (...) ks. prof. Janusz Mariański”.

Otóż odpowiedź na pytanie o relewantne znaczenie godności człowieka w aspekcie edukacji poznawczej i edukacji emocjonalnej została sformułowana w ramach czterech zasadniczych rozdziałów. Pierwszy z nich nosi tytuł: *Godność ludzka jako nowy paradygmat socjologii moralności*. W drugim rozdziale rozważane są szanse i zagrożenia godności ludzkiej ujmowanej w kontekście społecznym. Rozdział trzeci stanowi refleksję nad wychowaniem do wartości progodnościowych w narracji społecznej. Natomiast rozdział czwarty wskazuje na rodzinę, jej istotną rolę i znaczenie w procesie wychowania progodnościowego. W każdym rozdziale ostatni paragraf ma tytuł: *Uwagi końcowe*. Stanowi on swoisty zbiór wniosków, rekomendacji, postulatów i refleksji konkludujących myśl całego rozdziału. Książka zawiera oczywiście wstęp i zakończenie, jak również bardzo interesujące posłowie, zatytułowane: *Socjologia dygnitatywna i jej pedagogiczne implikacje*, które napisał dr hab. Marek Rembierz, prof. Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach.

Wartość książki trafnie charakteryzuje jej wstęp, który zawiera niezbędne wyjaśnienia terminologiczne. Autor słusznie zauważa, iż terminologia związana z godnością ludzką dawno przekroczyła już granice dyskursu akademickiego, przenikając także do języka potocznego. Na przykład mówi się o godnym życiu, o świętości życia, o dostojęństwie człowieka, o jego godnej postawie, o życiu w godnych warunkach itd. Niemniej jednak „godność ludzka jest wartością nie tylko życzeniową, ale konieczną, niezbywalną i nietykalną” (s. 7). Słowem, jest wartością fundamentalną, o której mówi się w sensie filozoficznym (ontycznym i etycznym), teologicznym, antropologicznym, prawnym, psychologicznym, socjologicznym czy pedagogicznym. Ważne jest jasne stwierdzenie, że z godności osoby ludzkiej (nie zaś z nadania względnie ustanowienia przez demokratycznego prawodawcę) wynikają wartości podstawowe i prawa człowieka: równość, solidarność, demokracja, tolerancja, sprawiedliwość społeczna, życie ludzkie, wolny rozwój osobowościowy, pokój, dialog, praca, środowisko naturalne itp.

Zasadniczo Autor skupia swoją uwagę na aspekcie socjologicznym, zgodnie zresztą z podtytułem, iż jest to refleksja socjologa, niemniej jednak nie unika on stwierdzeń o charakterze aksjologicznym lub etycznym. Chcąc podkreślić konieczność afirmacji godności człowieka, pisze: „Wszystkie dziedziny życia ludzkiego powinny być oceniane ze względu na ludzką godność według tego, czy jest ona respektowana i należycie chroniona” (s. 119).

Książką z pewnością zainteresuje się, o ile już tego nie uczyniło, środowisko socjologów religii i socjologów moralności. Idzie jednak o to, by trafiła ona do szerszego grona czytelników, którzy poszukują kompetentnej, klarownej i w pewnym sensie lapidarnie ujętej wiedzy na temat problematyki godności ludzkiej. Autor bowiem wyjaśnia i porządkuje podstawowe pojęcia i kwestie związane z poszczególnymi zagadnieniami godności człowieka. Jednocześnie czyni to w taki sposób, iż budzi wrażliwość nie tylko intelektualną, ale także etyczną i teologiczną wobec tej godności. Słuszność tej opinii zdają się potwierdzać choćby słowa zakończenia, wedle których „godność naturalną uzasadniają konstytutywne właściwości ludzkiej natury, wyposażenie człowieka w rozum, sumienie i wolną wolę. Dzięki tym przymiotom jest on istotą samoświadomą (zdolną do poznania siebie, świata i Boga) i samostanowiącą, czyli obdarzoną wolnością i dokonującą wolnych wyborów moralnych” (s. 202). Ponadto w przywołanym zakończeniu Autor wyraźnie zaznacza, że „czynnikami nadprzyrodzonymi decydującymi o wyjątkowej godności człowieka są: stworzenie go na obraz i podobieństwo Boga, tajemnica Wcielenia i Odkupienia, dzięki którym szczególna wartość człowieka zostaje potwierdzona przez powołanie go do życia wiary” (s. 202).

Powyższa myśl zasługuje wszakże na szczególną uwagę, gdyż wskazując na wyjątkową godność człowieka, uzasadnia ją przesłankami nadprzyrodzonymi. Stanowisko to jest niezwykle cenne, ponieważ tego rodzaju narracja rzadko pojawia się w środowisku socjologów, którzy nie zwykli integrować swojej wiedzy z danymi innych dyscyplin naukowych. Więcej, w naukach humanistycznych

mówi się przeważnie o godności naturalnej, czyli wyprowadza się ją z natury człowieka, ale bez głębszej refleksji nad samą naturą. Tymczasem dyskurs nad naturą człowieka w kontekście jego godności winien uwzględniać rzeczywistość nadprzyrodzoną. Jeśli tego nie czyni, to pojawia się niebezpieczeństwo zaciera-
nia istotnej różnicy między godnością człowieka a godnością zwierząt czy nawet roślin. Uważna lektura książki Księdza Mariańskiego może uchronić przed tym niebezpieczeństwem.

Słowem, książkę warto przeczytać. Oby na skutek jej lektury spełniły się oczekiwania Autora, który w zakończeniu pisze: „W tym miejscu kończą się nasze rozważania teologiczne, filozoficzne i socjopedagogiczne. Pozostają realne wyzwania i skuteczna praca wychowawcza” (s. 206)! Prezentowana publikacja z całą pewnością może stanowić realną pomoc w skutecznej pracy wychowawczej będącej afirmacją godności osoby ludzkiej.

Jan Mazur *OSPPE*